

Het gebruik van formaline en kopersulfaat in voetbaden staat al jaren ter discussie. Formaline is in België zelfs verboden, terwijl in Nederland sinds 2013 een verbod geldt op kopersulfaat. Desondanks worden beide producten bij gebrek aan betaalbare alternatieven in beide landen nog volop gebruikt.

tekst **Jelle Feenstra**

Betaalbare alternatieven voor formaline en kopersulfaat dienen zich niet aan

Discutabele producten regeren het voetenbad

Zo'n zestig procent van de Nederlandse melkveebedrijven gebruikt formaline in voetbaden ter bestrijding van mortellaro. Maar het gebruik ervan staat vanwege de mogelijke risico's op kanker al jaren ter discussie (zie kader). In België is het product zelfs verboden. 'Toch denk ik dat zeker zeventig procent van de Belgische melkveehouders in voetbaden kiest voor de combinatie formaline met kopersulfaat', zegt Bert Driessen. Hij doceert zoötechniek rundvee aan de Katholieke Universiteit Leuven.

Driessen vertelt dat er wel een paar veelbelovende alternatieven zijn, producten op basis van zuren. Zo kwam uit praktijkproeven van KU Leuven Pediline pro van CID Lines als een goed alternatief naar voren. 'Alleen ligt de frequentie van behandelen bij dit soort alternatieven veel hoger dan bij formaline en kopersulfaat. Dat maakt dat de kostprijs snel een factor tien hoger ligt.' En dus komt de formaline uit het buitenland België toch heel makkelijk weer binnen.

Verbod op kopersulfaat

In Nederland mag formaline in elk geval tot 2020 nog gewoon worden gebruikt als preventief middel tegen mortellaro en tussenklauwontsteking. Hier is het juist kopersulfaat dat door het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) niet is toegelaten als biocide en daarom verboden is als middel in klauwbaden. Reden: te veel kopersulfaat zorgt voor zware metalen in het oppervlaktewater en de

bodem, waar het de wortelontwikkeling van gewassen aantast.

Desondanks ziet klauwgezondheidsspecialist Menno Holzhauser van de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) dat kopersulfaat op menig melkveebedrijf nog gewoon wordt gebruikt in klauwbaden. Dat kan omdat kopersulfaat in Nederland verkrijgbaar is voor gebruik als sporenelement door het voer. 'Daar gaat het om doseringen in milligrammen, in voetbaden praat je over 5 kilo op 100 liter water. De overheid gedooft deze situatie nog, omdat goedkope alternatieven ontbreken.'

Vier alternatieven

Holzhauser ziet wel alternatieven, ook veelal producten op basis van zuren. Hij noemt er vier specifiek. 4Hooves van DeLaval is een klauwontsmettingsmiddel op basis van zuren. DeLaval stelt dat praktijkonderzoek heeft uitgewezen dat 4Hooves net zo goed werkt als kopersulfaat. Zelf deed GD onderzoek naar Digiderm, een niet bijtende vloeistof op basis van een aantal zuren. In combinatie met water en een geringe hoeveelheid kopersulfaat gaat dit in het voetbad. Als andere redelijk effectieve producten noemt Holzhauser Hoof-fit Bath van Intracare en Agron Groen van Visscher-Holland.

Holzhauser stelt dat deze producten hun effectiviteit hebben bewezen. 'De aanbevolen gebruiksfrequentie en het aanbevolen gebruik in combinatie met andere middelen maakt ze echter nogal wat ar-

beidsintensiever en duurder dan formaline. Daardoor blijven melkveehouders toch vooral hun toevlucht zoeken in de twee klassiekers: formaline en kopersulfaat, of een combinatie ervan', constateert hij.

Sleutel bij jongvee

Speciale kalkmixen, gewoon huishoudzout, kruidenmengsels, een combi van citroenzuur met koper, speciale baden met waterdruk, veel melkveehouders proberen wel eens wat, met wisselend succes. 'Er zijn allerlei partijen die wel wat commercieels te bieden hebben, maar het wondermiddel zit er nog niet tussen. De realiteit is dat formaline en kopersulfaat het koeienvoetenbad nog steeds regeren', zegt Marcel Drint van het Nederlands Klauwgezondheidscentrum (NKGCC).

De rundveedierenarts noemt een goed formalinebad – met 3 tot 5 procent handelsoplossing, minimaal 3 meter lang, 25 centimeter diep, 50 tot 70 centimeter breed en bij voorkeur met schuin oplopende dichte zijwanden – nog steeds optie nummer één voor het onder controle houden van mortellaro. Nog belangrijker noemt Drint het voorkomen van het eerste infectiemoment van jonge dieren op een bedrijf. 'Hoe jonger het geïnfecteerde dier, hoe groter de kans op een chronisch geïnfecteerde probleemkoe. Daarom moet de focus in de eerste plaats gericht zijn op het voorkomen van mortellaro bij jongvee.'

Drint vindt dat melkveehouders meer

aandacht moeten besteden aan klauwhygiëne bij het jongvee en de pinken. 'Zorg voor schone onderpoten en let bij het mengen van bijvoorbeeld drachtige vaarzen en droge koeien goed op de infectiestatus van droge koeien.' Hij noemt verder een zachte en ruime ligplaats als middel om met de poten zo weinig mogelijk in de mest te komen. 'We meten op maar weinig bedrijven de benodigde optimale ligtijd van veertien uur per dag. Op de meeste komen we niet verder dan tien à elf uur.'

Ook Holzhauser pleit voor meer preventie en bewustzijn. 'Er is wel wat mogelijk, want veertig procent van de melkveebedrijven doet niet of minimaal aan voetbaden. Zij zijn blijkbaar in staat om met hygiëne, een gesloten bedrijfsvoering, voeding en een adequate klauwverzorgingsaanpak mortellaro onder controle te houden.'

Het helemaal buiten de deur houden van mortellaro blijft overigens moeilijk. 'We moeten ons realiseren dat mortellaro op de meeste bedrijven als sluimerende ziekte aanwezig is', zegt Drint. Volgens GD komt mortellaro op negentig procent van de melkveebedrijven in Nederland voor. Bert Driessen van de KU Leuven zegt dat dit percentage in België op 98 procent ligt. Beide mannen pleiten dan ook voor meer onderzoek naar alternatieven voor formaline en kopersulfaat. 'In Nederland en België is de laatste jaren weinig fundamenteel onderzoek gedaan. Maar voor de gezondheid van de melkveehouder en het imago van de sector is het beter als we vriendelijkere én betaalbare alternatieven vinden', besluit Holzhauser. |

Menno Holzhauser: 'Gebruik formaline alleen in koud water'

Formaline bevat de kankerverwekkende stof formaldehyde en brengt bij het gebruik in voetbaden gezondheidsrisico's voor veehouders met zich mee. Bij ratten en muizen is het bewijs van het kankerverwekkend vermogen van formaline geleverd. Toen ze langere tijd werden blootgesteld aan formaldehyde, werden sterfte en met name celwoekeringen van het slijmvlies geconstateerd.

Ook zijn er mensen onderzocht die tijdens hun werkzaamheden veel in aanraking kwamen met formaldehyde. Bij deze groep mensen kwam vaker kanker

voor, met name keel- en longkanker. Een wetenschappelijk bewijs leverde het niet op. De International Agency for Research on Cancer heeft formaldehyde ingedeeld in de categorie 'mogelijk kankerverwekkend bij mensen'.

Holzhauser adviseert melkveehouders dan ook om zeer terughoudend om te gaan met het gebruik van formaline. 'Wees voorzichtig bij de bereiding.' Dat betekent 'strikt de aanwijzingen op de verpakking volgen in plaats van denken dat wat extra spul geen kwaad kan'. En dat betekent vooral ook: 'Uitsluitend

werken met koud in plaats van heet water.'

De GD-klauwspecialist ziet nog te vaak dat melkveehouders emmers met warm water in het voetbad doen om er een beetje temperatuur aan te geven. 'Er komen dan formalinedampen vrij die erg gevaarlijk zijn voor de gezondheid. Niet doen, want het is niet nodig. Formaline warmt zich op aan de klauw en doet daar z'n werk echt wel.' Ook de bakplaatsing is belangrijk: 'Hoe verder van de melkput weg, hoe beter.'